

Voortgangsrapportage Huis voor Klokkenluiders

HUIS VOOR
KLOKKENLUIDERS

Publicatiedatum: 29 juni 2018

Voortgangsrapportage Herstart Huis voor Klokkenluiders

Versie 29 juni 2018

Inleiding

In deze voortgangsrapportage wordt ingegaan op de veranderingen die inmiddels hebben plaatsgevonden binnen het Huis voor Klokkenluiders naar aanleiding van het rapport van Maarten Ruys van 14 december 2017. Het toenmalige volledige bestuur is afgetreden per 8 januari 2018 waarna een nieuw interim-bestuur van twee bestuurders (prof. mr. dr. E.R. Muller als interim voorzitter en bestuurder Onderzoek en prof. dr. Th. A. Camps als interim bestuurder Advies) is benoemd door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In de periode 8 januari – 1 juni 2018 zijn onderstaande veranderingen vormgegeven. Per 1 juli 2018 is de nieuwe voorzitter van het Huis voor Klokkenluiders, de heer mr. W.B.M. Tomesen aangetreden. In de komende periode worden de andere bestuursleden geworven in samenspraak met de nieuwe voorzitter.

Samenvattend kan gesteld worden dat in deze periode noodzakelijke veranderingen zijn doorgevoerd. De structuur van de organisatie en het functioneren van het Huis voor Klokkenluiders is vastgelegd. Onderzoeken worden nu uitgevoerd. Capaciteit voor onderzoek is tijdelijk uitgebreid. Externe contacten zijn aangehaald. Het Huis voor Klokkenluiders is open, maar nog wel steeds in verbouwing. Ook de komende periode zullen nadere veranderingen noodzakelijk blijven. Dat is noodzakelijk om het vertrouwen van de klokkenluiders, werkgevers en de samenleving in de mogelijkheden van het Huis voor Klokkenluiders verder te versterken.

Veranderingen

Op basis van het rapport Ruys van 14 december 2017 is door het interim-bestuur aangegeven welke veranderingen binnen welke tijdstermijn noodzakelijk waren. De aanbevelingen die in het genoemde rapport zijn opgenomen waren daarbij leidend. Daarbij ging het onder andere om het vaststellen van visie en kernwaarden, nadere interpretaties van cruciale wettelijke bepalingen, vaststellen van een bestuursreglement, een adviesprotocol en een onderzoeksprotocol, het verbeteren van de onderlinge samenwerking binnen het Huis, verbeteren van verhoudingen en doorlichten personeel, het beslissen op verschillende ontvankelijkheidsverzoeken, het daadwerkelijk uitvoeren van onderzoeken, de structurele capaciteitsinvulling, werkwijzen en plannen voor de verschillende afdelingen vaststellen, psychosociale ondersteuning vormgeven, processen kennis en preventie verder invulling geven, bedrijfsvoering en organisatie nader beschrijven en vormgeving en nieuw bestuur voorbereiden. Het metaplan vormde de basis voor een omvangrijk veranderingstraject waar het Huis zich nog middenin bevindt. Hieronder wordt aangegeven met welke veranderingen en wijzigingen een aanvang is begonnen en welke zaken nog nader vorm moeten krijgen.

Missie en kernwaarden

In verschillende overleggen - plenair en in andere vormen – is binnen het Huis voor Klokkenluiders gekomen tot een missie en kernwaarden. Hieronder worden de gehele missie en kernwaarden weergegeven die inmiddels ook op de website van het Huis zijn geplaatst. De missie en kernwaarden vormen het richtsnoer voor de organisatie en het functioneren van het Huis voor Klokkenluiders:

‘Het Huis voor Klokkenluiders biedt voorzieningen voor en ondersteuning van klokkenluiders. Het Huis voor Klokkenluiders biedt advies en psychosociale ondersteuning aan klokkenluiders, verricht onderzoek naar bejegening van klokkenluiders en naar maatschappelijke misstanden, draagt bij aan preventie van integriteitschendingen en zorgt voor kennis over klokkenluiden en klokkenluiders. Het Huis voor Klokkenluiders wil hiermee de positie van klokkenluiders verbeteren en versterken en daarmee de integriteit en het functioneren van publieke, semipublieke en private organisaties en van de democratische rechtsstaat verbeteren. Het Huis voor Klokkenluiders geeft zo invulling aan haar dubbele doelstelling: de rechtsbescherming van klokkenluiders en het bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke misstanden.’

Het Huis voor Klokkenluiders hanteert de volgende samenhangende kernwaarden:

Professionele betrokkenheid

Het Huis voor Klokkenluiders heeft een professionele betrokkenheid bij klokkenluiders in de zin dat het Huis hen adviseert, ondersteunt en mogelijkheid tot onderzoek biedt. De intensiteit en reikwijdte van de professionele betrokkenheid is zowel intern als extern transparant. Het Huis voor Klokkenluiders is zich bewust van de ongelijkheid in mogelijkheden en middelen tussen een klokkenluider en een werkgever.

Onafhankelijkheid

Het Huis voor Klokkenluiders is onafhankelijk in al zijn functioneren. Het Huis voor Klokkenluiders is onafhankelijk in zijn oordeelsvorming over de vraag of een persoon een klokkenluider is, welk vorm en inhoud van advies noodzakelijk en wenselijk is, of een verzoek tot onderzoek ontvankelijk is, in te starten onderzoeken, in het gehele onderzoeksproces en in zijn oordelen onafhankelijk in de betekenis dat het Huis voor Klokkenluiders onbevooroordeeld tot beslissingen komt.

Transparantie

Het Huis voor Klokkenluiders is transparant in zijn keuzes en legt daarover extern verantwoording af.

Deskundigheid

Het Huis voor Klokkenluiders is een betrouwbare professionele organisatie met de noodzakelijke deskundigheid en expertise.

Onderzoek

De Wet Huis voor Klokkenluiders biedt de mogelijkheid tot het doen van onderzoek. Het Huis voor Klokkenluiders had tot januari 2018 nog geen daadwerkelijk onderzoek uitgevoerd. Naast onduidelijkheden in de wet bestonden binnen het Huis inhoudelijke meningsverschillen over de wenselijkheid, de inhoud en het proces van onderzoek. Na januari 2018 zijn noodzakelijke beslissingen genomen zodat daadwerkelijk onderzoeken in uitvoering konden worden genomen.

In de eerste plaats is in een protocol beschreven hoe het onderzoeksproces binnen het Huis voor Klokkenluiders vorm krijgt. De interne werkwijze voor de beslissing over ontvankelijkheid is nader vormgegeven waarbij met zowel verzoeker als binnen het Huis overleg plaatsvindt. De afdeling Onderzoek beslist formeel over de ontvankelijkheid van het verzoek. Na de beslissing over ontvankelijkheid van een verzoek om onderzoek worden klokkenluider en werkgever uitgenodigd voor een aanvangsgesprek. Vervolgens wordt op basis van de beschikbare informatie een focusnotitie opgesteld waarin de inhoud en vorm van het onderzoek worden weergegeven. Verzoeker en werkgever worden daarbij om commentaar gevraagd. Vervolgens wordt het onderzoek uitgevoerd wat leidt tot een feitenreconstructie. De verzoeker en de werkgever krijgen vertrouwelijk inzage in deze feitenreconstructie en de onderliggende onderzoeksdocumentatie zodat zij daarop commentaar kunnen geven. Vervolgens wordt een conceptrapport opgesteld dat nogmaals wordt voorgelegd aan verzoeker en werkgever waarna een definitief rapport wordt vastgesteld. Het rapport wordt geanonimiseerd gepubliceerd. De afdeling Onderzoek streeft voor een gemiddeld onderzoek naar een doorlooptijd van ongeveer een jaar. Het onderzoeksproces bevat methoden om tot waarheidsvinding te komen alsmede transparantie gericht op versterking van geloofwaardigheid en legitimiteit van het onderzoek.

Het Huis voor Klokkenluiders heeft op dit moment (juni 2018) 14 onderzoeken in behandeling. Op de liggende ontvankelijkheidsverzoeken zijn beslissingen genomen. De onderzoeken bevinden zich in verschillende fasen van uitvoering. De verwachting is dat in de tweede helft van dit jaar de eerste onderzoeken openbaar gemaakt kunnen worden. Daarbij is kwaliteit en zorgvuldigheid cruciaal voor het Huis voor Klokkenluiders. Het Huis voor Klokkenluiders beseft trouwens goed dat het voor klokkenluiders zelf lang en soms zelfs te lang kan duren. De capaciteit van het afdeling Onderzoek is verdubbeld en verdere uitbreiding is voorzien. Dat neemt niet weg dat ook nu aan sommige klokkenluiders meegedeeld moet worden dat langer gewacht moet worden op de resultaten van het onderzoek. De verwachting is dat in de loop van 2019 meer duidelijkheid zal ontstaan over de gewenste reguliere onderzoekscapaciteit binnen het Huis.

Advies

Het geven van advies aan klokkenluiders is een van de kerntaken van het Huis voor Klokkenluiders. In een op de website gepubliceerd adviesprotocol is aangegeven op welke wijze deze adviesdiensten worden verricht. Werknemers die te maken krijgen met een

vermoedelijke misstand op hun werk kunnen kosteloos vertrouwelijk advies inwinnen bij het Huis voor Klokkeluiders. Dit kunnen zij doen door telefonisch, per e-mail of per post contact op te nemen met de afdeling Advies van het Huis. In de regel krijgt de verzoeker een vaste adviseur toegewezen. De adviseur kan de werknemer adviseren en ondersteunen bij het doen van een melding. De adviseur verricht verschillende werkzaamheden:

- bespreken van de (verdere) meldmogelijkheden van een specifieke zaak (intern, extern, het indienen van een verzoek tot onderzoek bij het Huis en overige externe meldmogelijkheden);
- bespreken van de mogelijkheid om via het Huis gebruik te maken van psychosociale ondersteuning;
- bespreken van de mogelijkheid van bejegeningsonderzoek door het Huis;
- signaleren van arbeidsrechtelijke knelpunten en het tijdig doorverwijzen naar een rechtshulpverlener;
- bespreken van de impact van de melding voor de melder en zijn omgeving;
- bespreken van de risico's bij het doen van een melding;
- bespreken van de mogelijke risico's bij inschakeling van de media;
- bieden van nazorg, bijvoorbeeld door psychosociale ondersteuning.

De adviseur treedt niet op als individuele belangenbehartiger. Hij geeft geen advies over zaken die niet met de melding te maken hebben.

Het kan zijn dat een klokkenluider behoefte heeft aan psychosociale ondersteuning door een psycholoog (of een andere professional op het terrein van geestelijke gezondheidszorg). Het Huis kan, onder voorwaarden, deze ondersteuning kosteloos bieden. De adviseur bespreekt dat met de klokkenluider. De organisatie van psychosociale ondersteuning wordt nog nader vormgegeven.

De afdeling Advies is erin geslaagd de wachttijd aanzienlijk te reduceren tot circa een week. Klokkeluiders die contact opnemen met het Huis voor Klokkeluiders worden vanaf 15 mei jl. direct te woord gestaan. Vervolgens wordt bezien of het een zaak is voor het Huis voor Klokkeluiders of dat de klokkenluider op een andere manier geholpen of doorverwezen kan worden.

Preventie en Kennis

Het Huis voor Klokkeluiders rekent het tot zijn missie om bij te dragen aan de preventie van (maatschappelijke) misstanden en integriteitsschendingen. Hiervoor heeft het Huis een afdeling Preventie ingericht. De activiteiten van deze afdeling zijn primair gericht op werkgevers en op de functionarissen die binnen organisaties een rol hebben op het gebied van integriteitsbevordering of onderdeel uitmaken van het meldsysteem waar klokkeluiders gebruik van moeten maken om een melding te doen. Het Huis zet zich in voor het voorkomen/verkleinen van (maatschappelijke) misstanden en integriteitsschendingen en daarmee voor het voorkomen/verkleinen van de klokkeluidersproblematiek. In de afgelopen periode heeft het Huis zich ten aanzien van de preventieve taak onder meer gericht op een verkennende studie naar het functioneren van vertrouwenspersonen en op een

internationaal vergelijkende studie naar Europese klokkenluiderssystemen. Het vertrouwenspersonen rapport is inmiddels gepubliceerd. In de komende periode zullen ten aanzien van de preventieve taak van het Huis verschillende activiteiten worden ondernomen waaronder een behoefte inventarisatie onder verschillende stakeholders, het organiseren van bijeenkomsten en het ontwikkelen en beschikbaar stellen van praktisch toepasbare preventieve instrumenten.

Het Huis voor Klokkenluiders wil zich in de toekomst tevens profileren als kenniscentrum op het gebied van klokkenluiden en (het voorkomen van benadeling van) klokkenluiders. In de afgelopen periode zijn de eerste gesprekken gevoerd hoe deze kennisrol vanuit de verschillende afdelingen georganiseerd kan worden. Daarbij wil het Huis een belangrijke speler worden in het vermeerderen en actief delen van kennis over klokkenluiden, misstanden en het voorkomen van benadeling. Het is daarom een functie voor het Huis als geheel. In de komende periode zal de kennisfunctie nader vorm krijgen.

Organisatie en externe relaties

Vanzelfsprekend is de afgelopen periode de nodige aandacht geweest voor de organisatie van het Huis voor Klokkenluiders. Er is een bestuursreglement opgesteld dat conform de Kaderwet ZBO's door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is goedgekeurd. Dit bestuursreglement is op de website geplaatst. Er is conform het rapport Ruys besloten tot een bestuur van drie personen die – binnen de contouren van de wet – integraal verantwoordelijk zijn voor de organisatie en het functioneren van het Huis. Vanwege de in de wet geborgde onafhankelijkheid is de voorzitter uiteindelijk verantwoordelijk voor het goed functioneren van het Huis, de bestuurder Onderzoek voor de onderzoeken van het Huis en de bestuurder Advies voor de adviezen van het Huis.

Binnen het Huis zijn voorzieningen getroffen zodat daadwerkelijk overleg kan plaatsvinden over de organisatie en het functioneren van het Huis. Dat overleg vindt ook daadwerkelijk plaats in nieuwe overlegvormen die zijn ingesteld. De scheidingen tussen taken, verantwoordelijkheden en afdelingen zijn teruggebracht tot wat noodzakelijk is voor de onafhankelijke taakuitoefening. Overleg, samenwerking en informatie-uitwisseling is cruciaal. Alleen in specifiek omschreven situaties wordt geen informatie uitgewisseld. Hiermee wordt voorkomen dat weer een onwerkbaar situatie binnen het Huis ontstaat zoals in de eerste periode van het Huis bestond. Er is gekozen voor een directeur met operationele en beheers verantwoordelijkheid en coördinatoren die zich richten op inhoudelijke coördinatie van werkzaamheden. De bestuurlijke en inhoudelijke beslissingsbevoegdheid ligt bij het bestuur.

De onderlinge verhoudingen binnen het Huis voor Klokkenluiders waren vergaand verstoord. Inmiddels wordt er door andere overlegvormen meer samengewerkt en informatie uitgewisseld. Bovendien hebben verschillende plenaire en andere bijeenkomsten met de medewerkers plaatsgevonden. Ook de komende periode zal verder gewerkt moeten worden aan het verbeteren van de onderlinge verhoudingen en de doorlichting van het personeel. In de afgelopen periode hebben zich enkele personeelwisselingen voorgedaan.

In de afgelopen periode is het proces voor de keuze van een nieuwe voorzitter vormgegeven. Tevens is de nodige aandacht besteed aan de bedrijfsvoering van het Huis onder andere ten aanzien van de AVG, ICT, financiën en personeel. In de komende periode zal de communicatie en voorlichting worden versterkt, onder andere door de website meer inhoudelijk vorm te gaan geven. Daarnaast wordt op dit moment bezien of het beschikbare budget toereikend is voor de taken die het Huis moet uitvoeren. Vooral ten aanzien van het noodzakelijke budget voor onderzoek bestaat de verwachting dat dit naar boven bijgesteld zal moeten worden.

In de afgelopen periode is een begin gemaakt met het verbeteren van de externe relaties. Bij verschillende organisaties is aangegeven welke veranderingen binnen het Huis vorm worden gegeven en hoe de relatie met verschillende organisaties in de toekomst vorm kan krijgen. Daarbij is het Huis primair gericht op samenwerking met andere organisaties vanuit de missie die hierboven is weergegeven. Een deel van de samenwerkingsrelaties zal in de komende tijd verder vorm moeten krijgen. Cruciaal is daarbij dat het vertrouwen bij alle betrokkenen in de organisatie en het functioneren van het Huis wordt versterkt. In de komende periode zal verder gewerkt moeten worden aan de samenwerking met externe relaties. Ten behoeve daarvan is in de afgelopen periode de structuur voor een maatschappelijke adviesraad vormgegeven. Het nieuwe bestuur zal daar daadwerkelijk inhoud aan geven en specifieke personen aanzoeken.

Wet Huis voor Klokkenluiders

Op dit moment is het voor het Huis voor Klokkenluiders cruciaal dat het Huis kan functioneren. In de afgelopen periode heeft het interim-bestuur zich vooral gericht op het laten werken van het Huis binnen de contouren van de bestaande wet.

Het blijkt mogelijk binnen de contouren van de bestaande wet en de nadere invulling van de ruimte die de wet biedt het Huis te laten functioneren zoals hierboven is weergegeven. Het is naar het oordeel van het interim-bestuur dan ook goed de komende jaren nader ervaringen op te doen met het Huis om bij de evaluatie van de wet tot verbeteringen van de wet te kunnen komen. Aandachtspunten daarbij zijn naar het oordeel van het interim-bestuur in ieder geval:

- duidelijkheid over de integrale verantwoordelijkheid van het bestuur;
- borging van de onafhankelijkheid van specifieke taken met in achtname van de noodzaak tot samenwerking en informatie-uitwisseling;
- benoemen van alle taken in die wet, dus ook preventie;
- bezien mogelijkheid additionele dienstverlening of rechten aan klokkenluiders (financiële ondersteuning, omkering bewijs);
- verduidelijkingen van specifieke artikelen en begrippen, waarin de uitleg door het Huis zelf is verdisconteerd door het Huis zelf.

Komende periode

Het Huis voor klokkenluiders is open, maar nog steeds in verbouwing. Het vertrouwen in het Huis is geschaad en dat moet hersteld worden. Dat zal de nodige tijd en aandacht kosten van alle betrokkenen, binnen en buiten het Huis. Daarvoor is het noodzakelijk ook de komende periode intensief verder te werken aan het Huis voor klokkenluiders om er voor zorg te dragen dat de positie van klokkenluiders wordt verbeterd en versterkt en daarmee de integriteit en het functioneren van publieke, semipublieke en private organisaties en van de democratische rechtsstaat wordt verbeterd. Het Huis voor klokkenluiders kan zo invulling geven aan haar dubbele doelstelling: de rechtsbescherming van klokkenluiders en het bijdragen aan het voorkomen van maatschappelijke misstanden en integriteitsschendingen.